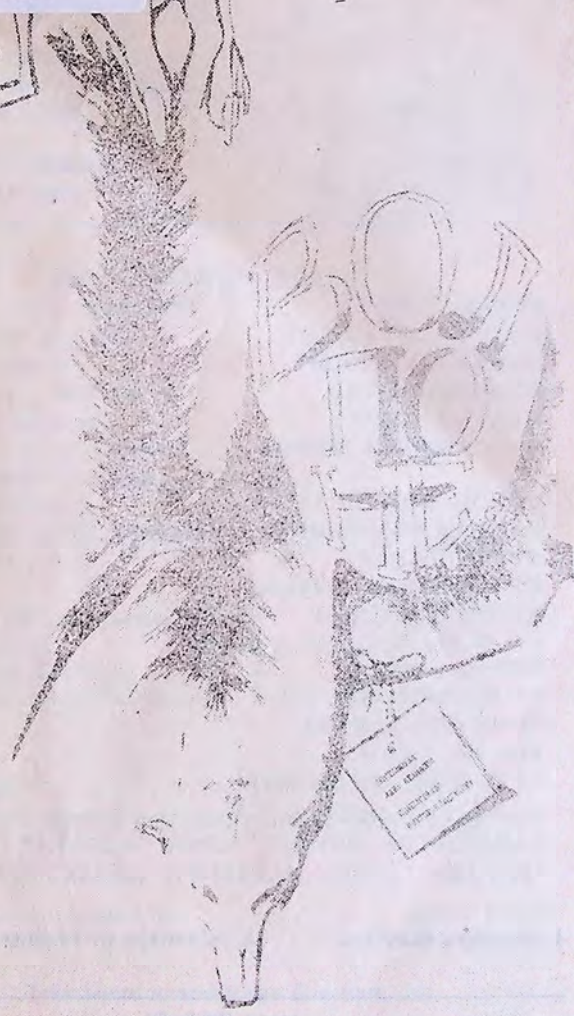

К 792/Д 87

120000868677

~~1/808-4~~ к 702

1/88

I премиера за сезона

23 септември от 19,30 ч. в операта

сезон 1981—82

120000868677

БЕН ДЖОНСЪН
ВОЛПОНЕ или ЛИСИЦАТА
комедия

превод в стихове — СПАС НИКОЛОВ

сценичен вариант и постановка

ИЛИЯ АТАНАСОВ

сценография

ВИКТОР КРЕЦУЛЕСКУ

гост от СР Румъния

музикално оформление

хореография

МИХАИЛ ШИШКОВ

РОЗ-МАРИ ДЕ МЕО

сценическа пластика — ТАИСИЯ ЯНБАСТИЕВА

Действащи лица

ВОЛПОНЕ, виден гражданин

ТРАЙКО НАЧЕВ

МОСКА, негов „паразит“

НИКОЛАЙ АНГЕЛОВ

ВОЛТОРЕ, адвокат

ГЕОРГИ СТЕФАНОВ

КОРБАЧО, стар господин

МИНКО МИНКОВ

КОРВИНО, търговец

ЕМИЛ ИВАНОВ

БОНАРИО, син на Корбачо

ОГНЯН КАМЕНАРСКИ

Сър ПЛЯМПОУ ПЪЛЗЕЙ,

СЕВДАЛИН ПОПОВ

англ. благородник

ЛЮБОМИР МИРЧЕВ

ФЪРФЪРИЙН, млад англичанин

ВАСИЛ АНТОВ

Председател на съда

АНДРЕЙ МЕДНИКАРОВ

Нотариус

КОМЕНДАТОРЕ, началник стража

НИКОЛАЙ МИТЕВ

Лейди ПЪЛЗЕЙ,

ЕЛЕНА СТЕФАНОВА

съпруга на сър Плямпоу

народна артистка

ЧЕЛИЯ, съпруга на Корвино

ГАЛИНА МИЛАНОВА

НАНО

АТАНАС СЛАВЧЕВ*

КАСТРОНЕ

ОГНЯН ЖЕКОВ

АНДРОДЖИНО

АНТОАНЕТА КРЪСТЕВА

Слуги, слугини, стражи и кукловоди: АЛБЕНА КАЗАКОВА,

ЛЮДМИЛА ПЕТРОВА, КОСЬО СТАНЕВ, ВЕНЦИСЛАВ

ПЕТКОВ, ЕКАТЕРИНА МИНЧЕВА*, НЕНО ИВАНОВ*

представлението се води от

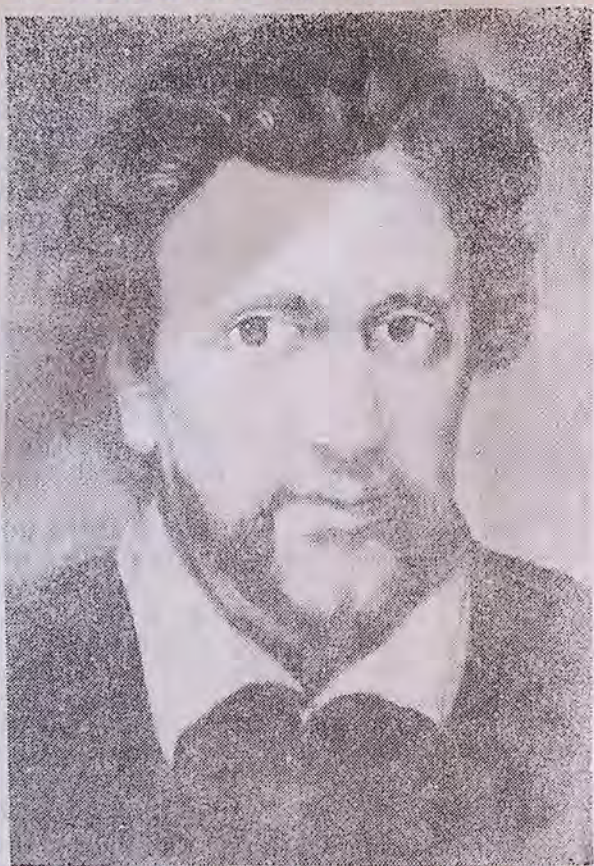
текста следи

НЕНО ИВАНОВ

РОЗА ЯЧЕВА

Действието протича във Венеция.

* Сътрудници

БЕН ДЖОНСЪН

БЕН ДЖОНСЪН

Английският драматург, поет и теоретик на драмата БЕН ДЖОНСЪН е роден на 11 юни 1573 г. в Лондон. Произлиза от шотландско протестантско семейство. Баща му бил свещеник, починал малко преди раждането на сина си. Вторият баща на Джонсън бил каменар и го обучил на своя занаят, което дало на момчето възможност да стане член в гилдията на каменарите, разполагаща с граждански права, които актьорите нямали. Джонсън учил в Уестминстърското училище, където получил блестящо класическо образование. Като доброволец той участва във войната на Холандия против Испания. Завърнал се в Англия през 1592 година, станал актьор. През 1597 г. Джонсън е актьор и драматург в театър „Роза“, където била поставена неговата първа пиеса „Обстоятелствата се промениха“ (1597) и където Джонсън успешно изпълнил ролята на Джеронимо от „Испанска трагедия“ на Кид. Джонсън имал буен темперамент. Лежал в затвор за убийство на дуел. Бил един от главните участници във „войната на театрите“. Спечелил си като актьор признанието на зрителите, Джонсън бил допуснат в двора на крал Джейкзб I. Последните години от живота на Джонсън били помрачени от самота и бедност. Починал в Лондон на 6 август 1637 г.

Комедиите на Джонсън „Всеки има своя хумор“ (1598) и „Всеки без своя хумор“ (1599) били поставени за първи път от „Трупата на кралските слуги“, към която принадлежал Шекспир. Тези пиеси поставили начало на нов жанр в английската драматургия — сатиричната, битова нравоучителна комедия. В пролога към тях Джонсън обосновал своята „теория на хуморите“ („хумор“ — „жизнен сок“, от който според средновековните понятия зависело психическото устройство на човека), изискваща изобразяването на такива характери, в които преобладава една черта, определяща цялото им поведение. Тази главна черта обикновено се обозначава в име-

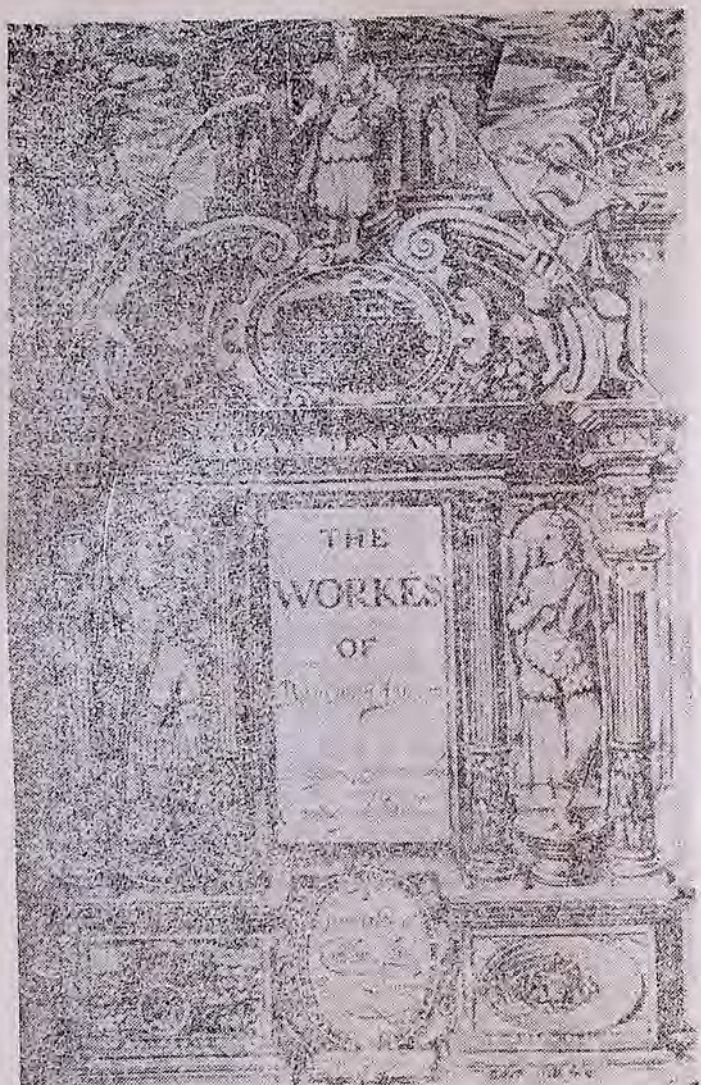
ната на героите. В своите най-хубави пиеси Джонсън разобличава социалните пороци на съвременното му общество. В комедията „Волпоне, или Лисицата“ (поставена 1606 г. от „Трупата на кралските слуги“) Джонсън разобличава алчността, хищничеството, властта на парите, нравствено осакатяваща човека; в комедията „Еписин, или Мълчаливата жена“ (1609, театър „Уайтфрайърс“) Джонсън осмива прищевките на богаташа; комедията „Алхимикът“ 1610, „Трупата на кралските слуги“) била насочена против средновековните суеврия, шарлатанство и користолюбие; във „Вартоломеев панаир“ (1614) Джонсън критикувал нравите на гражданите, преструвките и лицемерието на пуританите.

Стремежът на Джонсън да въведе в английската драматургия принципите на класицизма, които излага в теоретичната си работа „Открития“ (издадена 1609), особено силно проличава в неговите „антични“ трагедии „Падението на Сеян“ и „Заговорът на Катилина“ (1603 и 1611 „Трупата на кралските слуги“). В тях е изразено и политическото свободомислие на Джонсън, неговият протест против монархическия произвол. Трагедиите на Джонсън, както и неговите късни комедии („Дяволът е глупав като магаре“, 1616; „Привлекателната лейди“, 1632; „Приказка за бъчвата“, 1633 и др.), не са имали успех на сцената. Успоредно с комедиите и трагедиите Джонсън работил и в други драматически жанрове. Той е написал около 30 „маски“ — пиеси с алегорично съдържание, почти лишени от фабула, състоящи се от поетични монолози и диалози, песни и танци. В този традиционен жанр Джонсън внесъл елементи на пародия.

Историческата драма на Джонсън „Падането на Мортимър“, и пасторалът „Печалният овчар, или Повесть за Робин Худ“ останали незавършени.

Приятел на Шекспир, почитател на неговия гений, оспорващ обаче неговите художествени принципи, Джонсън бил най-крупният драматург през епохата на Възраждането. Неговото творчество с хуманизма си и дълбочината на проблематиката воювало против епикурейството на придворно-аристократичния театър. Джонсън оказвал голямо влияние върху английската национална комедийна традиция, която се проявява не само в драматургията, но и в романистиката на XVIII—XIX векове. Разнообразието и яркостта на създадените от него характери, живият език, народността допринесли за запазване на неговата драматургия в репертоарите на много театри в Англия и по целия свят.

У нас творчеството на Бен Джонсън е известно преди всичко с най-популярната му пиеса „Волпоне, или Лисицата“ поставена в редица наши театри. Трябва да се отбележи обаче, че онова което доскоро бе известно у нас като пиесата „Волпоне“ беше по-точно една сценична преработка направена от Стефан Цвайг и Жюл Ромен. Оригиналят на Бен Джонсън в своята пълнота бе преведен на български по повод постановката в Русенския театър. Така че, едва сега бихме могли да направим своите пълни изводи за творбата на знаменития английски драматург.

ТОМАС СТЪРНЗ ЕЛИЪТ

Джонсън въздействува непосредствено върху разума, неговата емоционална тоналност не е в единичния стих, а в композицията като цяло. Но малцина са хората, способни да открият сами красотата, до която може да се стигне само с усилия; а много от усърдните читатели на Джонсън са проявявали исторически и любознателски интерес и са мислили, че след като такъв интерес се е събудил у тях, то те са открили и творческата стойност на автора. Когато говорим, че Джонсън се нуждае от изучаване, нямаме предвид изучаване на неговата класическа образованост или пък нравите на XVII век. Имаме предвид интелигентно потапяне в творчеството му като цяло; искаме да кажем, че за да изпитаме от него наслада, трябва да проникнем до същността на творчеството и темперамента му, да го разгледаме като наш съвременник, освободен от предразсъдъците на времето. А за да си го представим като наш съвременник, не се изисква да се пренесем в Лондон от седемнайстия век, а да съумеем да поставим Джонсън в днешния Лондон.

Какъв е Бен Джонсън всъщност? Каква гледна точка е най-верна исторически и дава възможност под унилия христоматиен гланц да видим действително несравнимия художник?

Мирогледът и методът на драматурга са отпределени от времето, в което той живее — епохата на късното Възраждане. И тук, в културата на залязващото Възраждане трябва да търсим всички особености на неговото изкуство.

Джонсън е хуманист от епохата на Възраждането и в тесния и в широкия смисъл на тази дума. В тесния смисъл той бил учен човек, великолепно знаещ древните езици и античните автори. Като учен-хуманист той е познавал и се стремил да използва в своята художествена практика теорията на античната драма за подражението и в частност теорията на трите единства, разработена през епохата на Възраждането.

Хуманист в широкия смисъл на думата, Джонсън бил както защитник на естествените човешки стремежи към радостите на живота, така и материалист. Той е изпълнен с уважение към разума, човешката предприемчивост. С една дума тази творческа основа на неговото изкуство го свързва

с най-изтъкнатите хуманисти от епохата на Възраждането. Заедно с тях той не само се смее, но и разобличава пороците на своето време, създава сатирични портрети на скъперници завладяни от златна треска, на лицемери-пуритани, при криващи користните си цели с библейски цитати, на богати невежи, на бездарни поети, протестиращи с изкуството, на глупави чиновници. Така най-обобщен мотив на неговата сатира представлява осакатяването на човешката природа от уродливия, подхранен от властта на парите индивидуализъм.

Джонсън, както и Шекспир, живее в свят, в който невъзможността на хуманистичния идеал става вече очевидна за човека. Жизнерадостният смях в техните комедии се преплита с гнева, понякога мрачна и страшна сатира на човешкото издребняване и хищен егоизъм.

. . . И все пак Джонсън е преди всичко писател на общодостъпния театър, на народния зрител. Какъвто и да е този народен зрител, именно той е най-главният ценител на традицията, която лежи в основата на неговото комедийно творчество — традицията на народния смях, на средните векове и Възраждането.

От всички драматурзи на своето време Джонсън вероятно би намерил най-много симпатии в съвременния свят, ако този свят го познаваше. В него има бруталност, отсъствие на сантименти. . . големи смели проекти в блестящи тонове. . .

Ако имаме съвременен Шекспир и съвременен Джонсън, може би именно Джонсън щеше да възбуди ентусиазма на интелигенцията. Въпреки че е пропит с книжовност, той никога не жертвува театралните качества за сметка на литературата или заради изучаването на характера. Цялото му творчество представлява един гигантски спектакъл. . . Дълбочина, трето измерение в произведенията на Джонсън липсват. Но повърхността тук е солидна. Тя е такава, каквато е; тя не претендира за нищо друго. . . съзнателна и преднамерена. Не можем да виним един човек, че постъпва повърхностно със света, който сам е сътворил. Този свят се състои от повърхността на нещата. Героите на Джонсън отговарят на емоционалната логика на своя свят. . . И тази логика хвърля светлина върху истинския свят, защото ни разкрива нова гледна точка, от която да го разглеждаме.

ЕМИЛ ЗОЛА

Аз не познавам по-дързък театър. Каква великолепна острота на боите, какъв яростен стремеж към правдата, възхитително изстъпление на сатирата! . . . Фарс, който е превърнал уродливите гримаси на човечеството в смешна маска. Той си позволява всичко, надсмива се и над самата смърт.

* * *

ЕРИК БЕНТЛИ

Всичките персонажи във „Волпоне“ са непривлекателни, понеже са болни и то не в степента, която би им придала достоверност, а много повече — те са на границата на неправдоподобие. Героите на Бен Джонсън са резки отклонения от нормата. Действителността в пиесите му напомня лудница. . . В тези комедии се усеща тъмно подводно течение, горест и тъга.

* * *

Бележка.

Повечето от имената на персонажите в комедията имат смисъл на италиански език: ВОЛПОНЕ — стара мъжка ли-
щица, олицетворение на хитрост и лукавство; МОСКА — му-
шица, обикновено прозвище на „паразитите“ (храненици),
типични за комедиите от епохата на елинизма; ВОЛТОРЕ
— лешояд; КОРБАЧО — мръсен и тромав гарван; КОРВИ-
НО — врана, възплъщение на алчност и глупост; БОНАРИО
— добряк; ЧЕЛИЯ — небесно същество; НАНО — джудже;
АНДРОДЖИНО — хермафродит; КАСТРОНЕ — евнух. Име-
ната на ПЛЯМПОУ ПЪЛЗЕЙ и ФЪРФЪРИЙН са побългаре-
ни съобразно смисъла им в оригинала.

Художествен ръководител и директор
народният артист **ВАСИЛ ПОПИЛИЕВ**

Главен режисьор
СЛАВИ ШКАРОВ

Завеждащ литературното бюро
ВАСИЛЕН ВАСЕВ — театровед

Режисьорска колегия
ИЛИЯ АТАНАСОВ
ДУШКО ДОБРЕВ

Главен художник
ЦАНКО ВОИНОВ

Художник — проектант
ВИОЛЕТА РАДКОВА

Художник по рекламата
ДИМИТЪР ГИЛЕВ

Технически сътрудници

завеждащ постановъчната част — Петър Гузелски, художник-изпълнители — Христо Луканов и Иван Памуков, ръководител „Организация и реклама“ — Анастасия Маринкева, ръководители на художествено осветление — Георги Харалампиев и Димитър Ников, завеждащ звуково оформление — Цвятко Ячев, театър-майстори Кънчо Начев и Минчо Рачев, тапицерско ателие — Йордан Петров, завеждащ театрален реквизит — Васил Сапунджиев, шивашко ателие — Стефка Божанова и Маньо Манев, железарско ателие — Георги Петков, дърводелско ателие — Ангел Ганев, грим и перуки — Станой Станоев и Гинка Ангелова, завеждащи театрален гардероб — Христина Балинова и Мария Луканова.